
OPNIEUW: RURIK VAN TRAJECTUM

Van de auteur ontvingen wij de volgende reactie op de bespreking van zijn boek in het Maandblad Oud-Utrecht 54 (1981), p. 170 e.v. red.

Het is niet mijn gewoonte op kritieken in te gaan en als ik dat toch doe pleeg ik mijn weerwoord niet te verzenden. Bij uitzondering handel ik nu anders en wel omdat er door mijn geachte recensent M. Happel accoorden werden aangeslagen, die in zijn overigens zeer leesbare compositie niet thuishoorden en blijven naklinken. Hij is bij voorbaat verontschuldigd; het schrijven van vrijwel elk boek geschiedt met vallen en opstaan; het beoordelen evenzeer.

Maar waar de bespreking geschreven werd voor historisch geschoolden en echte belangstellenden in de historie, trof mij een gebrek aan waardering voor geheel onbekende facetten van onze vaderlandse geschiedenis in deze Karolingische roman RURIK VAN TRAJECTUM en ook voor het feit dat er zelden of nooit een Nederlandse Karolingische roman werd gepubliceerd.

Wij mogen daarbij niet uit het oog verliezen, dat zelfs sommige historisch geschoolde Nederlanders ontkennen dat er ooit Noormannen of Karolingers in Nederland zijn geweest, laat staan, dat een Deense viking hier 30 jaar uit naam des keizers heeft geregeerd en de eerste graaf van deze gewesten zou zijn geweest. En dat wij aan deze Graaf van de Zeekust de omliegende van de Rijn moeten danken, die het ontstaan van Rotterdam vergemakkelijkte omdat Rurik op de plaats des heils, nl. Dorestad woonde. Ik meen, dat niemand vóór mij deze conclusie heeft getrokken, ook geen Deen. Een Deense historicus, die mijn manuscript las schreef in zijn lectorenadvies aan zijn opdrachtgever-uitgever, dat er in Rurik van Trajectum veel te weinig over Vendsyssel (noordelijk van de Liimfjord) werd geschreven en het louter verslagen van belegeringen waren. Zelf heb ik er nooit een belegering in kunnen vinden.

Een Nederlandse krant vond het een boeiend verhaal, te boeiend zelfs want de seksuele fragmenten hadden er net zo goed uit kunnen zijn weggelaten - dan was het nóg mooier geweest. Enfin, men kan onmogelijk op alles ingaan maar ik zou dit wel willen doen op de openlijk betwijfelde bronnenstudie; woorden overigens van de uitgever maar m.i. niet onjuist. De vraag is slechts welke eisen men stelt. Als men ziet op welk een mini-onderwerpen iemand heden te dage kan promoveren dan is mijn studie diepgaand te noemen. Ik deed er in elk geval tien jaar over.

Rurik was voor ons gebied lange tijd een belangrijke, kleurrijke figuur; hij liet zich pas dopen in 862 en was in 860 toen de Rijnomlegging plaats vond, bij de klooster-choniqueurs nog niet geliefd. Dat er, behalve in mijn boek, nergens aandacht is besteed aan het feit dat hij 1100 jaar geleden voor Nederland sneuvelde,

is te wijten aan de omstandigheid, dat noch het gemeentebestuur van Nijmegen noch de Universiteit aldaar diepgaande studies hebben ondernomen. Ook Utrecht en Wijk bij Duurstede lieten verstek gaan.

Ik ben van mening, dat nog altijd ons volkswantrouwen jegens Noormannen een rol speelt. Ook Professor dr. A. G. van Hamel was deze mening toegedaan. Zijns inziens werden de Scandinavische talen altijd achtergesteld bij alle andere; hij waarschuwde mijn vrouw en mij voor de teleurstellingen, welke deze discriminatie zou opleveren als wij onze studieplannen zouden doorzetten.

Er is in Utrecht vast wel eens college gegeven over de Ruriks maar dat bleef binnen de collegezaal. Bij Geyl is niet te vinden, dat de aanwezigheid van een Deense legergroep de Nederlandse stam in dertig jaar tijds zal hebben beïnvloed; de recensies hebben dit t.a.v. mijn boek ook niet opgemerkt. Integendeel: zie boven; ook Geyl was niet objectief t.a.v. Scandinaviërs en dat is wel het ergste wat men een wetenschapper kan verwijten. In Engeland heeft men met de grote vikingtentoonstelling van vorig jaar eindelijk het roer omgelegd; misschien komt het hier ook nog wel eens zover. Wat de bronnenstudie betreft: er is bitter weinig literatuur over deze periode te vinden; daarom was de romanvorm geëigend.

Zo kon ik tevens het belangrijke zendingswerk van de Apostel van het Noorden, bisschop Ansgar van Hamburg en Bremen, in een aanvaardbare context belichten en de onsterfelijke grootheid van Paus Nicolaas I, de eerste, die de Mensenrechten aan de orde stelde en er een martelaar voor werd. Elf eeuwen geleden. Dezelfde Mensenrechten van de accoorden van Helsinki. In mijn vervolgboek: „Een pokerspel om koningskronen” komt deze grote Heilige Vader uitvoerig zelf aan het woord. De heer Happel heeft gelijk wat de kaart betreft; dit was een pijnlijk gemis, dat verholpen zal worden.

Mijn lijst van geraadpleegde werken hield ik opzettelijk kort; het was immers geen dissertatie maar een roman.

Ik heb kunnen promoveren op mijn deels historische deels sociaal-geografische studie „Scandinavië, verwant cultuurgebied” (Boom, Meppel 1950, twee maal herdrukt); Ter Veer bood het mij aan maar de omstandigheden verhinderden het. Voor Rurik raadpleegde ik veel meer werken dan vermeld, zowel te Utrecht als te Nijmegen en in Denemarken en Frankrijk. En deed merkwaardige ontdekkingen; ik betrapte mijn eigen geschiedenisleraar, de onvergetelijke G. Verschuur op vergissingen. Al kettingrokend wist hij ons zóveel bij te brengen uit ons verleden, dat wij van

zijn vak gingen houden, zelfs al sloegen wij later een andere richting in: vele van zijn leerlingen bleven hem welhaast adoreren. Ook Bolkesteins colleges, die ik in een gedicht herdacht, waren adembenemend; het zat er altijd vol.

Nog een ontdekking: ik constateerde al speurend, dat een bekende Nederl. encyclopedie, waar historici van naam aan medewerken, Koning Lotharius II, die na een driejarig verblijf in Italië naar het noorden terugkeerde, in Luik ziek zou zijn geworden en zou zijn overleden. Als het zo zwart op wit in een in leren band gevonden katern illustratiedruk staat is het gewaagd te gaan twifelen. Ik vond, dat Lotharius daar niets te maken kan hebben gehad; hij was hertog van Lyon en koning van o.m. Lotharingen zodat alleen Lyon of Metz zijn reisdoel konden zijn. In Franse werken vond ik Le Luc genoemd als plaats van het ziek worden en Plaisance als die van het sterven. Vanaf de Italiaanse grens, waar ik had gewerkt, begaf ik me naar Lyon via Le Luc. Daar viel mij de mistral op het lijf, een ijskoude, woedende noordenwind. Had ik op een paard gezeten, ik zou er ook ziek van geworden zijn. Neen, de studie in de ency was niet diepgaand genoeg geweest. Ook daar: vallen en opstaan.

Mijn wijbisschop Hulderik, - een bijfiguur, die ik *niet* als historisch aanduidde - werd bij mij *door Fulda* uitgezonden en niet door Trajectum. A propos, zelfs voor de TV werd enkele maanden geleden (Tros Aktua) ernstige twijfel uitgesproken of Bonifacius bij Dokkum werd vermoord of misschien ergens aan de Kanaalkust. De historicus Delahay houdt het laatste voor het waarschijnlijkst en meent, dat B noch Willibrord ooit in Trajectum zijn geweest. Mijn goede vriend dr. Thor Heyerdahl, in Nederland verguisd en beschimpt door het Alg. Dagblad, Nieuwsbl. v. h. Noorden en Intermédiair (dat mijn weerwoord weigerde) heeft aange-toond, dat mondelinge overleveringen, zelfs door 11 geslachten heen veel waarheid bevatten. Welnu: Friesland (het onze) werd lange tijd gekoloniseerd door het grote klooster van Fulda, dat er ambtsdragers had, toen of later. Als men in aanmerking neemt, dat Bonifacius hetzij direct na zijn dood of later in Fulda werd bijgezet, dan wordt het waarschijnlijker, dat hij niet aan de Kanaalkust maar in Friesland werd vermoord; naar men aanneemt niet uit religieuze maar uit roofmotieven. Ik hoop, dat ik u niet verveeld heb - al is dat ook voor een schrijver niet het voornaamste doel.

Herman D. Baars

BOEKENSCHOUW

Utrecht verleden tijd. Tekst: Janelle Gerritsen. Rijswijk, uitgeverij Elmar b.v. 1981. I.S.B.N. 906120 2647. Prijs f 29,50.

Dit boek is er één van een reeks over steden „verleden tijd“, wat taalkundig een minder gelukkige titel is omdat ze geen betrekking heeft op verzonken en weer opgegraven steden uit een ver verleden, maar op het nabije verleden van nog volop levende steden.

Behalve deze opmerking over de titel is er over dit boek alleen maar goeds te vertellen. Het is niet zomaar „alwéér een fotoboek,“ het gaat hier om een verzameling heel bijzondere opnames.

Toen in 1970 de Dienst van Openbare Werken van het Achter Clarenburg verhuisde naar de Ravellaan - om daar later opgenomen te worden in wat thans de ROVU heet - deed hij heel zijn collectie glas- en celluloidnegatieven over aan de Gemeentelijke Archiefdienst. De foto's die uit dit bestand hier zijn afgedrukt bestrijken de periode vanaf het begin van deze eeuw tot aan de Tweede Wereldoorlog. Drs. A. F. E. Kipp van het bureau Monumenten schrijft een verhelderend *Voorwoord* over de betekenis en de achtergrond van de opnames en Janelle Gerritsen van de Afdeling Prentenverzamelingen van de Gemeentelijke Archiefdienst leidt de bloemlezing in. Bovendien heeft zij de foto's zo nauwkeurig mogelijk gedateerd en van korte maar duidelijke bijschriften voorzien. Zowat alle

plaatjes zijn van een verwonderlijk goede kwaliteit en er valt heel wat op te zien. Iedere opname geeft stof tot nadenken. Ikzelf ben het hele boek door getroffen door de stilte die op al die tafereelen bijna tastbaar is, zelfs op foto's waarop toch veel mensen te zien zijn, zoals op die van het Vredenburg in 1927 (p. 15) en die van de openbare badplaats aan het eind van de Goedestraat (p. 79).

Bij alle verbazing over wat er in de stad uiterlijk in bouwkundig en technisch opzicht is veranderd, zijn het toch vooral de mensen op de foto's die boeien: hun kleding, houding, de blik waarmee ze naar de fotograaf kijken. Het zijn onze ouders en grootouders, maar het lijkt soms allemaal onbereikbaar ver weg van onze beleving nu. Het eerste plaatje is al direct een bron van opperste verwondering.

Het is 1904 en we kijken vanaf het Smakkelaarsveld naar de smalle Catharijnebrug en de bebouwing van de singel aan de „binnenkant“. Te herkennen zijn nog de gereformeerde Westerkerk en het gebouw van Vinkeburg, maar daarmee houdt het op. Want de vele bomen zijn weg, de twee windmolens op het Paardenveld, de ietwat komiek aandoende militaire colonie en de wandelaars, allemaal met gedekt hoofd. Wat zijn er trouwens veel hoeden en petten in dit boek te zien!

De bijschriften, ik zei het al, zijn uitstekend en zo up to date dat bijvoorbeeld de opheffing van boekhandel Van Wijk aan de Oudegracht al is „meegenomen“.